

HOLLÓS ERVIN:

KIK VOLTAK, MIT AKARTAK?

(Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967. 812 o.)

Általános tapasztalat, hogy az idő múlásával az emberek emlékezetében az átélt kellemetlen, vagy tragikus eseményekkel kapcsolatos élmények megkopnak, a kellemetlenségek, illetve tragikumok veszítenek feszítőerejükből. Az esetek többségében ez helyes is. Vannak azonban az egyes emberek, de az egész emberiség történetének olyan momentumai, melyeknek e feszítőerejét

nem szabad engedni, hogy megkopjon. Sőt, az idő előrehaladtával, amikor az események mozgató rugói világosabbak, mint voltak a történetkor — gondoskodni kell e feszítőerő újratöltéséről.

Így vagyunk hazánk történetének egyik gyászos eseményével — az 1956 októberi ellenforradalommal is. Most, tíz év után már igen sokak előtt nem tűnnek olyan tragikusnak az akkori események. Ehhez többek között komoly mértékben járul hozzá az is, hogy a résztvevők közül számosan becsületes szándékkal mentek ki akkor az utcára, s mondták el kevesebb, vagy több, enyhébb, vagy súlyosabb következtetéseiket és bírálataikat.

Ezenkívül ennek az időszaknak a tragikumát egyesek tudatosan is csökkenteni igyekeztek és teszik ezt ma is — sőt egy nagyszerű, hősi korszakot próbálnak belőle kreálni. Pedig Hollós Ervin könyve arra döbbsenti rá az olvasót, hogy az alatt a néhány nap alatt, milyen vészesen reális veszély volt a munkásosztály hatalmának megsemmisülése, hogy még a való hibákat bírálók fellépései is hogyan szolgálták spanyolfalként a hatalom megdöntésére ténylegesen készülő fasiszta, kapitalista, földesúri, lumpen elemeknek és csoportoknak.

A szerző — s ez nagy érdeme írásának — nem szavakkal, hanem tényekkel bizonyít: s azok kérelhetetlenek. Meggyőződésem, hogy sokan a könyv olvasása közben fognak rádöbbsenni, mennyire elvakította az embereket a vélt, vagy jogos sérelem, hogy végül is

eszközei lehettek olyanoknak, akik a társadalom salakjai voltak, vagy olyanoknak, akik nagyon agyafúrtnak — képesen szólva — arra szedték rá, hogy saját maguk sírjának megásásában segedkezzenek.

Hollós Ervin írása azokat az embereket, csoportokat, szervezeteket és pártokat mutatja be, akik és amelyek az ellenforradalom előkészítése idején, sőt több közülük még a menete folyamán sem lépett fel nyíltan, de ugyanakkor egvedei, vagy csoportjai múltjukat és titkos szervezeteik valódi céljait jól álcázva nagyon is aktív részesei voltak az előkészítésnek is, az események jobbrafordulásának pedig feltétlenül. A könyvben felsorakoztatott tények megdönthetetlenül bizonyítják az eseményeket figyelemmel kísérőknek akkor még csak feltevését, hogy a fegyveres harc kibontakozása nem a spontaneitásból fakadt, hanem az tervszerűen előkészített dolog volt. A könyv olvasása közben megismerkedünk néhány, 1956 előtt a föld alatt tevékenykedő ellenséges szervezet programjával, s azt látjuk, hogy egyes esetekben az már október 23-ról 24-re virradó éjjel szó szerint valósul meg.

A kiadvány szerzője nem fogja át az ellenforradalom teljes történetét, annak csak egy igen fontos mozgató rugójára, a belső ellenség tevékenységére fordítja vizsgálódásait. Sorra bemutatja az osztályellenség 1948 utáni illegális szervezeteit, ismerteti azok programját, amelyek között megtalálhatók a polgári demokratikus, de a nyílt monarchista, fasiszta jellegű hatalom visszaállítására való elképzelések is. Megmutatja, hogy e programok egyes pontjai az ellenforradalom menete során hogyan kerülnek egyre nagyobb mértékben az egyes bizottságok követeléseinek közé.

Az ellenforradalmi csoportok vezetőit, parancsnokait bemutató sorok után a szerzőnek figyelemre méltó az a következtetése, hogy az események menetét lényegében már annak kezdetétől fogva nem a jóindulatúbb emberek törekvései szabták meg, hanem azok a munkáshatalmat féktelenül gyűlölő személyek és csoportok, akik és amelyek hangadóivá, vezetőivé lettek e gyűlekezeteknek.

Hollós Ervin írása ismételten megerősíti a történelemnek azt a tanulságát, hogy az osztályellenség nem a tehetőségtelen, félhülye elemek konglomerátuma, hanem nagyon is tudatos, a mun-

káshatalom elleni harcban megedzett, e harcnak nagyon sok formáját kipróbált, elszánt emberek szervezete, mely megfelelő körülmények között nagyon határozottan és taktikusan képes cselekedni.

Sajnos az 1956 előtti pártvezetés hibái megeremtetették a lehetőségét annak, hogy ezek az ellenforradalmi csoportok és szervezetek — amelyeknek tagjai már hosszabb idő óta „munkások” voltak — ki tudják használni a dolgozók elégedetlenségét, sőt mint az elkövetett hibák kijavítását követelő hangadók lépjenek fel. Így következhetett be az a helyzet, hogy „Akiiket félelemmel töltött el az a szó, hogy forradalom, most »forradalmároknak« kiáltják ki magukat. Akik valamikor mindenféle népfrontot, népi bizottságot pokolba kívántak és halálra üldöztek, most maguk tömörültek »forradalmi bizottságokban«. Akik 25 éven át a munkástanácsokról csak gyalázkodva tudtak beszélni, most »munkástanácsokat« szerveztek.” (175. o.)

A kiadvány olvasása közben az ember szinte önmagától kérdezi: hogyan élhettek, léteztek ezek az ellenséges csoportok — viszonylag nagy számban — a proletárdiktatúra viszonyai között? A szerző könyve alapján három következtetés adódik. Az első az, amiről már fentebb szoltunk, hogy e csoportokat és szervezeteket alkotó elemek igen szigorú illegalitásban dolgoztak, s közülük többeket csak jóval az ellenforradalom után sikerült felfedni. Másodsor az, hogy e szervek és csoportok éltető eleme a munkáshatalommal szemben táplált gyűlöletén túl az az erkölcsi és anyagi segítség volt, amit az imperialistáktól, mindenek előtt az Amerikai Egyesült Államoktól kaptak. És végül lehetővé tette ezt a régi párt- és állami vezetésnek az a módszere is, hogy az ellenség elleni harcban az adminisztratív csapások igen sok esetben nem oda estek, ahová az ténylegesen szükséges lett volna. „Most üt vissza az a végzetes hiba — írja Hollós Ervin —, hogy fegyvert használtak, amikor politika kellett volna, s most, amikor valóban fegyverre volna szükség, csak politizálnak. Volt idő, amikor az őrszoba erejére támaszkodtak, bár meggyőző szavakra lett volna szükség, most az őrszoba erejére kellett volna támaszkodni, s csak beszédek voltak.” (175. o.)

Az októberi tragikus események kifejlődése során sokaktól hallottuk ezt

a felkiáltást: „Nem ezt akartuk!” Akkor azonban még nem lehetett látni világosan, hogy kik akarták azt! Akkor még csak nevek röpködtek a levegőben — Dudás, Szabó bácsi, Pongrác, Turcsányi Egon, Vidovits stb., stb. — a régi idők-ből kevésbé, vagy igen jól ismert személyek. Hollós Ervin könyvében most tartalommal tölti meg e neveket, s a tartalom minden esetben ugyanaz: züllött, lumpen elemek, horthysta hivatalnokok és katonatisztek, reakciós papok és főpapok, volt kapitalisták és földbirtokosok — azaz kíméletlen, mindenre elszánt ellenségei a munkások, parasz-tok hatalmának. Ezek voltak tehát az

ellenforradalom tudatos cselekvői, ők akarták azt, amit a becsületes, a népi demokratikus rendszer hibáit felszámolni akarók nem akartak: magának a népi demokratikus rendszernek a megsemmisítését.

Hollós Ervin könyve feltétlenül tanulságos — de egyben izgalmas olvasmány is. Célját kétségtelenül eléri, mert választ ad arra a címében feltett kérdésre, kik is voltak azok, akiknek tevékenysége nyomán 1956 októberében az események az ismert módon alakultak, s mi is volt ezzel a tényleges céljuk.

Mucs Sándor